

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İdjtihad» Constantinople

Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

1 Octobre 1932

İÇTİHAAT**Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ**

No : 354

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

1 Teşrini evvel 1932

EMİL ZOLA

Zola yalnız Fransa'nın değil bütün insanlığın büyük adamlarındandır . İctihad ın bu nushasının intişar tarihinden sekiz gün evvel ölümünün 30 uncu yıl dönümü idi . Büyük insanların hayatlarının tarihini okumak büyük adam olmaya doğru sevk eden bir te'sir ve feyze malikdir . Zolayı çok ta'zim ederim . Çünkü o yalnız bir fotoğraf gibi cem'iyetin sefale-tini ve cem'iyetin nizamı hazırımın bozukluklarını ve haksızlıklarını göstermekle iktifa etmemiştir . Onun vicdanı kollarına emr ettiği vakit, aslan bir asker gibi mücadele meydanına da koşmuştur . Dreifuss mes'elesi en had devrinde iken ben Paris de idim . Onun Aurore gazetesine yazdığı yazıları gençliğin ateşi ve heyecanı ile titre-yerek okuyordum . Onun kafası kırılmak istenildi ; bunu da gözümle gördüm . Fakat nurdan kafayı kim kıra bilirdi . Chauvinisme onun «J'accuse»ü altında sefil ve sergerdan yere düştü . Hakiki edib böyle olur . Fransa hükümetine ve Fransa mahkemesine hü-cum etti . fakat Fransa hükümetini ve Fransa mahkemesini ve her ikisinin namusunu bu hücumile kurtardı . bir daha isbat ettiği hükümetlere , dalkauklardan ziyade sert hakperver

ler hizmet eder . Zola Fransa hükümetine ve Fransa Adliyesine hücum etmeseydi, sussaydı, ma'sum Dreifuss kurşuna dizilecekti, ona casus denilecekti, onu gömeceklerdi, Fakat hakikatın gömülmesi için bütün küre'i arzın taşı tokrağı kâfi değildir . Hakikat çok geçmeden mezar taşlarını başile kırarak dışarı fırlayacakdı . O zaman Fransaya bu müdhîş Hakikat! « Gafil! muğfil! katil Fransa! » diye bağıracaktı . Zola mu'azzam bir sahil feneri gibi Fransayı aydınlattı . O devrin Fransa hükümetini ve mahkemesini alkışlayan dalkauk ve satılmış vicdanlarından on bin yüz bin ve nâ mütenâhi bin kerre daha büyük hizmet etti . Hugo nun kana'atındayım: en sönük iş en parlak söze müreccahdır, muta'assib ve ekseriya mura'i nationalistlik bayrağı çekenlerin yumrukları ve bastonları altına muhterem ve mukaddes kafasını arz etmiş olması, Germinal dan da Fécondité den ve diğer bütün kitaplarından da büyük bir eser olmuştur . Bu sebeptedir ki Galib bey oğlumuzun Zolaya a'id yazdığı uzun yazıyı İctihad ın başına sevinerek ve severek koyuyorum ve kari'lerime bunu dikkatle okumayı tavsiye ediyorum .

AB. DJ.

Emil Zola 2 Nisan 1840 tarihinde Pariste doğdu . Çocukluğundan beri edebiyata karşı kendinde fevkalâde bir inzicap hissetmiş olan bu meşhur romancı hayata gayet fena ahval dahilinde atıldı . Henüz yedi yaşında iken babasını kaybetti . Ve o günden beri ailenin yıldızi sönmüş gibi , felâketler birbirini takip etmeye başladı . Babanın bıraktığı büyük servet ötede beride ilişüp kaldı . Kısa bir zaman içinde yoksulluk baş gösterdi . Evin fantazi eşyaları birer birer satıldı . Ve nihayet ana ile oğul gayet mütevazi bir mahalle de , eski bir apartmanın en üst katına taşınmaga mecbur oldular . Seneler geçtikçe sefalet artıyor , Zola ve annesi en büyük , en acı mahrumiyetlere katlanıyordu .

Zola , 9 Şubat 1860 tarihinde bir samimî arkadaşına yazdığı mektupta bütün meraretini döküyor :

« Birkaç günden beri çok , pek çok mahzu-
« num... bitâbım , iki kelime yazmağa , hattâ
« yürümeğe bile mecalim yok . İstikbali düşü-
« nüyorum . Ve onü o kadar karanlık , o kadar
« karanlık görüyorum ki , korku ve dehşetle
« gerileyorum . Para yok , sanat yok , yeisten
« başka bir şey yok . Yanımda ne bir kadın ,
« ne bir arkadaş , dayanacak hiç bir kuvvet
« yok . Her tarafta bigânelik ve istihfaf ...
« Her şeyden şüphe ediyorum , ve evvelâ ken-
« dinden . Bazı günler kendimi zekâsız zan -
« ediyorum . Vaktile o kadar büyük hayaller
« kurmak için neyime güvendiğimi düşünüyö-
« rum . Mektepte gördüğüm tahsil bir şeye
« yaramaz , çünkü amelî bilğim hiç yok . O
« halde ne yapmalı ? Hakikat muttasıl beni
« sıkıştırıyor . Fakat ben yine hayalle uğraşı-
« yorum ... Şimdiye kadar bir dakika bile
« mesut olamadım . Kimse ile görüşmiyorum .
« Odamda , ateş başında düşüncelerim , ve bazan
« da hayallerimle yalnız yaşıyorum . »

Zola bu bedbinliğini bir daha meydana ko-
madı . Bir ay sonra yine aynı arkadaşına yazdığı
bir mektupta maişetini temin için ufak bir
memuriyete ihtiyacı olduğunu bildiriyor :

« Aradığım memuriyetin nevi ne isterse

« olsun ; ben herhanği bir müesseseye yüksel-
« mek ümidile girmeyeceğim için o müessese -
« nin bana istikbal verüp vermeyeceğini dü -
« şünmem bile . Benim bütün gayem açlıktan
« ölmek için ayda yüz frank kazanmaktır .
« Yalnız kalemimle geçinmek istesem tanınma-
« dan öleceğim muhakkak olduğundan şimdilik
« ekmeğimi dışarda kazanmağa mecburum .
« Bilâhare belki kendime yazılarımla bir mevki
« hazırlarım . »

Nihayet bir Dok şirketinde , ayda altmış
frank maaşla Zolaya bir vazife verildi . Genç
adam kalbinin isyanına galebe ederek bu işi
kabul etti .

« İşte bir aydan beri bu menfur dükkânda
« çalışıyorum . Fakat Allah ta bilir ki artık
« usandım . Bana dağ başında bir mağara ver-
« sinler , başka bir şey istemem . Orada mün -
« zeviane yaşamak ve ne insanlarla ne de on -
« ların muhakemelerile katiyyen meşğul olma-
« mak isterim . Bunu boş bir şair arzusundan
« ibaret sanma . Ciddî söylüyorum , ve annem
« olmasaydı bu fikrimi çoktan beri icra mev -
« kiine koyacaktım ... Bu şeyleri düşündükçe
« ne kadar muztarip olduğumu tasavvur ede -
« mezsın ... Çok defalar zihnim dağılır , dağılır ,
« ve yine aynı noktada durur . Sevdası bende
« bir türlü ölmek istemeyen ve daima çirkin
« hakikatle çarpışan hayallerimi , hürriyetimi
« ve san'atın bütün o semavî güzelliklerini dü -
« şünüp ağlarım . »

Filhakika ay nihayetinde işini terketti , ve
ondan sonra iki sene korkunç bir yoksulluk
içinde yaşadı . Haftalarca , aylarca ekmeğini
zeytin yağına batırıp yedi . Kışın en'souk bir
gününde birkaç para bulabilmek için biricik
paltosunu ikrazat sandığına rehin verdi .

Pariste arkadaşı yok gibidi . Bilhassa
kızlarla hiç konuşmazdı . Yalnızlığı seven çe -
kingen tabiatı yeni rabbitalar tesisine mani idi .
Fakat kadın , idéal kadın , daima zihnini meş -
gul ederdi . Günün birinde evleneceğini düşün -
dükçe , taliin ona nasıl bir şey nasip edeceğini
kendi kendinden sorardı :

« Acaba güzel mi , çirkin mi , eyi mi yoksa

« fena mı olacak ? Maalesef eyilikle güzellik
« her zaman bir arada bulunmaz . Fakat belki
« inşaallah bizim bu iki cihetten taliimiz yaver
« olur . Her şeyi eyice nazarı itibara alınca
« saadetin izdivaçta olduğunu düşünüyorum .
« Her kadında eyi bir zevce olmak istidadı
« vardır ; bu istidadı eyi kullanmak kocaya
« racidir . Böyle zevcin böyle olur zevcesi ...
« Kocanın büyük bir vazifesi vardır : Karısına
« yepyeni bir terbiye vermek . Evli olmak için
« bir yataкта yatmak kâfi değil , fikirler de bir
« olmalı . Aksi taktirde er geç aile hayatı tat-
« sızlaşır . »

Yirmi yaşında şair henüz hayalle uğraşiyor .
Tam bir fikir ve ruh ahengi içinde iki kişilik
bir saadet arıyor . Fakat souk bir tavanara -
sında kimsesiz yaşıyor .

Nihayet fena taliin sonu geldi . Karanlıklar
içinden hafif bir ışık belirdi : 1 Şubat 1862 de
Zola yüz frank maaşla Haşet kütüphanesine
girdi .

İLK ADIMLAR

Haşet kütüphanesinde günü gününe tam
dört sene çalıştı . Bu seneler Zolanın kat'i
mesleğini tayine medar oldu . Maamafih fikir
sahasında henüz ne yol tutacağını bilemiyordu .
Bidayette Realizme muhalefet ediyordu .

« Bu Realist efendileri hiç anlayamıyorum .
« Dünyanın en realistçe mevzuunu alıyorum :
« Bir çiftlik avlısı , fışkılar , bir ırmağın üze -
« rinde yüzen ördekler , sağda bir incir , ağacı
« v. s. . İşte şiirden büsbütün âri bir levha .
« Bunların üstüne güneşin ziyası gelüp altın
« renkli samanları , su birikintilerini ışıldatsa ,
« ağaç dalları arasından geçüp demet demet
« etrafa serpilse ve bunların ortasında tavuk -
« larına yem veren şirin ve çevik bir köylü
« kız bulunsa levhanın kendine mahsus bir
« şiiri oluaz mı ? İnsan bu manzaraya hayran
« kalmaz mı ? ... Şu halde bu Realizm kelime -
« sile ne demek istiyorsunuz ? » (25 mart 1860).

Bilâhara muhalefetini daha kat'i surette
ifade ediyor :

« Hakikat hazindir , hakikat çirkindir ; onu
« çiçeklerle örtelim , onunla münasebetimiz
« ancak bedbaht insanlığımızın ihtiyacı kadar
« olsun . Ruhun payı ayrı kalsın , ve boş va -
« kıtlarımızı hayal güzelleştirsın ... Gözlerimi
« fışkıdan kaldırır , güllere çeviririm . Güzel
« çiçekleri yetiştiren fışkının faydasını inkâr
« etmiyorum , fakat ben , pek az faydalı olduğu
« halde gülleri tercih ederim . Hakikat ile
« idéale karşı olan duygularım bundan ibarettir .
« Birini lüzumuna mebni kabul eder ve ona
« tabi olurum . . . Fakat bu bayağı yoldan kur -
« tular kurtulmaz sevgili çayırılarıma koşarım
« (temmuz 1860) . »

Bu ateşli mefkûreci san'atı bir mezhep ad -
dediyor :

« Evet san'at bir mezheptir . Eyiliğin mez -
« hebi , güzelliğin mezhebi ve binnefs Allahın
« mezhebidir . Maskenin altında yüz olduğu
« gibi yazının altında ruh vardır . Mısralar ,
« kafiye ve cümleler ... Bunlar malzemedir .
« Bunların fevkinde , kalbin beslediği fikir
« vardır . Fikir , o semavi ihsan , o ilâhi parmak
« izi ! ... Bir eserin müellifine temin edebileceği
« istifadeye gelince , bir kitabın para kazanmak
« gayesile yazılmasına taraftar değilim . Fakat
« yazıldıktan sonra satılmasını isterim . Şair ,
« papas gibi cemiyet tarafından himaye edil -
« mediği için , onun kalemile ekmeğini kazan -
« masını gayet şerefli bulurum . »

Aynı zamanda büyük büyük projeler kur -
maga da başlıyor :

« Prensiptimi takip edeceğim : Hep veya hiç !
« Binaenaleyh kimsenin izleri üstünde yürü -
« memeğe çalışacağım . İstedğim bir mesleğin
« başına geçmek değildir . yalnız , şöyle henüz
« keşfolunmamış bir yol bulup devrimizin ya -
« zıcılar zümresinden ayrılmaktır . Destancılık
« henüz pek umumileşmemiş bir yola benziyor .
« İstikbale ait tahassürler , her taraftan yük -
« selen hürriyet nefhası , dinin safiyet kes -
« petmesi : Şüphe yok ki bunlar kuvvetli ilham
« menbalarıdır . Asıl iş yeni bir şekil bulup
« istikbali bihakkin tasvir etmek , beşerin adım
« adım terakki ettiğini bütün büyüklüğüle gös -

« termektir . Bunun için ulvî bir şey bulmak
« lâzım olduğu inkâr edilemez . Bu şekli şim -
« diden tayin edemem . Karanlıkta büyük bir
« hayalin hareket ettiğini görür gibi oluyorum .
« Fakat âzaları henüz meçhul ! Her ne hal ise,
« günün birinde aydınlığa kavuşacağımı kuv -
« vetle ümit ediyorum . İşte o zaman, müphem
« bir surette sezmekte olduğum bir destanın
« yeni şekli işime yarayabilecek . »

Yirmi iki yaşında Zolanın edebî ve felsefî fikirleri hemen hemen bunlardı . Haşet kütüphanesinde zamanın en meşhur ediplerini tamdı . Büyük fikirlerin faaliyete geldiği bu muhitte genç muharrir nefsinde olan bütün itimadının yeniden canlandığını hissetti . Var kuvvetile çalışmaya koyuldu . Her gece saat on ikiye kadar yazup okudu . Bir çok makaleler , bir çok hikâyeler neşrettirdi .

31 Kânunı sani 1866 tarihinde Haşet kütüphanesinden çıktı . Mesleği taayyün etmişti . Edip olacaktı , ve sayısız büyük projeleri vardı . Romanlar , piyesler , şunlar yazacaktı .

« Bütün Parisi , en muhteşem yerlerinden
« en süflî köşelerine kadar haricî ve dahilî
« görünüşleriyle tasvir edeceğim . Bu geniş so -
« kaklar yolcuların iki tarafına yüksek tiyatro
« perdeleri indirmişler . Ben o perdeleri dele -
« ceğim ve arkalarında neler gizlendiğini gös -
« tereceğim .

« Alüfteyi , ameleyi göstereceğim .

« Yalandan şeref taşıyanları ve siyaset
« oyuncaklarını göstereceğim . Bankeri , köylüyü,
« askeri , sahnenin önünde ayaga kaldıracağım .

« Her yere gireceğim . Tiyatro artistlerinin
« geyindikleri localara gideceğim , sefaletin
« menbainı ineceğim . En mutantan , en mü -
« debdep muhitlere çıkacağım . Ve gözümü aç -
« cağım . Şehrin kapakları arkasından , kapalı
« çarşıların , kulübelerin , sarayların damları
« üstünden bakacağım . Ve gördüklerimi sadı -
« kane zaptedeceğim .

« Tarihi şeyden ziyade insanî şeyi , kap -
« lamadan ziyade derinin altında olanı , elbise -
« den ziyade hayvanı tasvir edeceğim . Sekiz ,
« on veyahut on iki kitap . Beş senelik
« planım . »

Zola yalnız odasında düşünüyor : Ben bu devrin meşhur adamı olmak için ne yapmalıyım ? Evvelâ bu devre ait muhtelif meselelere temas eden bir eser silsilesi bulmalıyım . Bu esere hayat , ışık ve renk vermeliyim . Fakat hiçbir vakit sadelik ve mevsukiyetten ayrılmamalıyım . Bütün gençliğim adı ve çirkin hakikatle ideal , vücut ile ruh , fen ile şiir arasında çırpınmakla geçti . Halbuki bunlar hakikatın iki veçhinden başka nedir ? Benim eserim , fenne , tecrübeye , tetkik ve müşahedeye dayanmamalıdır . İctimaî ve siyâsî iddialardan çekinmeliyim . Eserime öyle bir nefha vermeliyim ki , okuyucuyu birinci sahifeden sonuncu sahifeye kadar çarçabuk uçursun . Haddi makul , aile , vatan , sulh ve intizam .

Fakat dikkat ! Müellifler cumhuru içinde kaybolmamak için bir parça orijinal olmalı . Tasvire kuvvet . Hayat , baştan başa hayat ! Tasvirlerde kelime oyunundan korkmalı , kahramanlarının yaşadıkları , teneffüs ettikleri duyulmalı .

Şunuda unutmamalıyım . Eserlerimde sinirli ve mariz olmayacağım . Her yaratıcının az çok deli olduğu sabittir . Ben de belki deliyim ; fakat katiyyen mariz değilim .

... İşte kendi kendimi tahlil ettim . Gençlik bin türlü temayülün karma karışık istif olduğu bir anbardır . Artık bu anbarı düzelteyim , içinden lüzumsuz şeyleri çıkarup atalım ve sadeleşelim .

Binaenaley işte planım :

1 — Ailede kan ve muhit meselesini tetebbü etmek .

2 — İkinci İmperatorluk devrini baştan aşağı tetebbü etmek . Bu iki esasa (uzvî ve içtimaî tetebbülere) dayanacak olan her eser insanı tamamen tetkik edecek :

A) — Gizli âmiller ve sebepler .

B) — Hâdiseler ve hareketler .

Şimdi bu benim mesleğime bir isim bulmak lâzım . Bu isim kendine hürmet ettirmek için

cüsseli, vücutlu, bir parça ağır olmalı . Natü-
ralizm kelimesi hoşuma gidiyor , onu kabul
edelim ; Realizm den daha canlı ve daha
kuvvetlidir .

ROUGON - MACQUART LAR

Zola edebî hayata atılalıdan beri daima
muhayyilesinde, birbirlerine zincirlenen büyük
bir eser silsilesi gezdirmişti . Maziye , hali ve
istikbali cemedan bir destan yapmak istiyordu .
Tam bir sene çalışup Rugon Makarların planını
hazırladı . Yirmi büyük ciltten ibaret olan bu
muazzam eser, ikinci İmperatorluk zamanında
yaşayan bir ailenin her uzvunu muhtelif mu-
hitlere koyup onları ayrı ayrı tetebbü etmek ,
ve irsiyetin hayatta ne mühim bir mevkii oldu-
ğunu ispat etmek gayesine müstenittir . Zola,
bu kitaplarında
bilhassa ilim ve fen-
ne ehemmiyet ver-
miştir . Onun kana-
atınca insanları
islâh etmek için
evvelâ onların dert-
lerini bulup ortaya
koymak lâzımdır .

« Mesleğimizin maksadı eyilikle fenalığın
« sebeplerini aramak, onları izah etmek, onlara
« hâkim olmak, eyiliği payidar etmek ve fena-
« lığın ortadan kalkmasına çalışmaktır . Bu bir-
« kaç satırla, Natüralizme müstenit eserleri -
« mizin sıkı ve yüksek felsefesi mükemmelen
« hülâsa edilmiştir . İctimaî dertlerin sebeplerini
« arar ve sınıflarla fertleri yakından tetkik
« edüp onlarda hasıl olan marazî halleri izah
« ederiz . Bu keyfiyet bizi insanın sefaletleri
« ve çilgınlıkları arasına girmeye mecbur eder .
« Eyilikle fenalığa hâkim olunabilmesi için
« lâzımgelen vesikaları hazırlarız . İşte görüp
« tetkik ettiklerimiz ve halisâne anlattıklarımız
« bunlardır . Hiçbir iş bundan elzem olamaz .
« Biz , binayı istikşaf eden , çürük
« direkleri, dahili çukurları, yerinden
« oynayan taşları , velhasıl dışardan

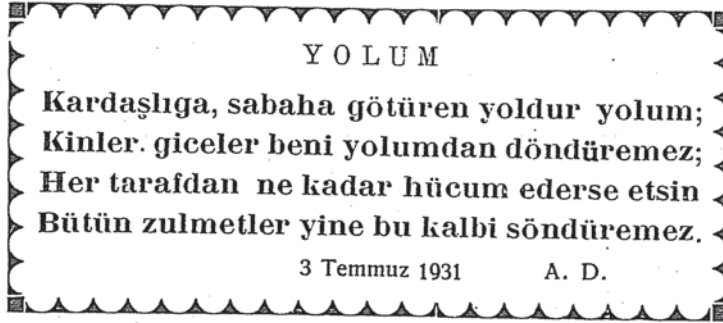
« görünmemekle beraber bütün binayı
« yıkılmak tehlikesine maruz bırakan
« bozuklukları gösteren faal amelelerimiz . »

Rugon Makarların son cildinin neşri münasebetile , 21 haziran 1893 tarihinde Fransız Maarif Vekâletince Bulony ormanında Zolanın şerefine muhteşem bir ziyafet verildi . Büyük Fransız ve ecnebi edipler Zolaya senalarda bulundular . Birkaç gün sonra Rugon Makarlar müellifine Lejyon Donör madalyası verildi .

Rugon Makarların şöhreti az zaman içinde bütün medenî memleketlere yayıldı . Rusya , İngiltere , Almanya , İtalya ve Espanyada harıl harıl tercümeler yapıldı .

Bizde de Zolanın eserlerini tercüme husu-
sunda, cüz'î olmakla beraber memnuniyetbahş
bir faaliyet gösterildi .

1911 de Ahmet Sahip Bey tarafından :



Nana (R. M)
1923 de İsmail
Müşak Bey tara-
findan Asomuar
(R. M)
1927 de Mehmet
Gayyur Bey tara-
findan Nefsiem-
mare (R. M)

1930 da Reşat-Nuri Bey tarafından Hakikat
tercüme edilmiştir .

DREIFUSS MESELESİ

1898

Rugon Makarları bitirdikten sonra Zola bir
gün bile istirahat etmedi . Derhal « Üç Şehir »
isimli yeni bir roman silsilesine başladı :
Lurd, Roma, Paris . Üçüncü cildin son sahife-
lerini bitirmek üzere iken Drayfuss meselesi
ortaya çıktı ve kısa bir müddet zarfında bir
ihtilâl kadar vehamet kespitti . Fransız ordu-
suna ait bazı mahrem vesikaların Alman sefa-
rethanesine satıldığı anlaşılmıştı . Bunu yapan
Esterhazi namında bir kumandan olduğu halde
kabahat Drayfuss isminde bir Musevî yüzlaşıya
atılmıştı . Zola hakikatı biliyordu . Hayatı

müddetince daima hak ve doğruluk uğrunda çalışmış olan o büyük vicdan böyle bir hak-sızlık karşısında susamazdı . Biribiri ardı sıra üç uzun makale yazup memleketini adalete davet etti . Fakat Yahudi aleydarlığı bütün Fransayı sarmıştı . Kimse Drayfüsün masum olduğunu anlamak istemiyordu . Nihayet Zo'a, « İtham ediyorum » başlığı altında Jorj Kle-mansonun gazetesinde Reiscumhur Feliks For'a bir açık mektup yazarak yapılan hak-sızlığı bütün çıplaklığı ile anlattı . Bu mektubun akisleri pek müthiş oldu . Hükûmet tarafından Zolanın aleyhine dava açıldı . Bütün Paris ahalisi, başta büyük gazeler olmak üzere Drayfüsün müdafisine ateş püskürüyordu . Muhakeme on beş gün sürdü . Mutaassıp ve küfürhaz kesif bir halk kitlesi her sabah celse açılma-dan evvel mahkeme salonunu dolduruyordu . Bir gün Zola , Adliye binasından çıkarken , kendisini alkışlamak isteyen bir genç, ahalinin tokat ve tekmelerine maruz kaldı . Dehşetli bir patırtı koptu . Zola bir Vestiyere saklan-maga mecbur oldu . Her defa celse dağılırken ihtiyar romancı havaya kalkmış bastonlar, yuhalar ve tehditler arasından geçiyordu . sokakta arabası taş tutuluyordu . Nihayet Zola bir sene hapis ve üçbin frank para cezasına mahkûm oldu . Fakat mahkûmiyet kararının tefhiminden bir gün evvel , yani 18 temmuz 1898 gecesi, arkadaşlarının ibramı üzerine İngiltereye kaçtı .

On ay sonra, temyiz mahkemesi Drayfüsün mahkûmiyetini nakzetti ve Zola tekrar memleketine avdet edebildi .

TENASÜL — (Fécondité)

Zolanın muntazam ve sakin hayatına giren bu hâdise onun edebî mesleğinde bir dönüm noktası oldu . Nazarında mükemmel bir hey'eti içtimaiyenin müstenit olması lâzımgelen prensipler mucibince dört romandan ibaret yeni bir seri tertibine karar verdi : Tenasül , Hakikat , Çalışma , Adalet .

Tenasül , 1899 senesinin teşrinievvelinde

neşredildi . Müellif bu kitabın umûmi planını şu cümle ile hulâsa ediyor : « Bütün bir asrın inkişafı, büyük bir çınarın dalları gibi ailenin bir adamı etrafında teferruu . » Bidayette Zola kitabına (Le Déchet = Fira, Zayiat) ismini vermek isteyordu . Çünkü o zaman bazı sınıflara mensup insanların bililtizam kısır kalmalarını muahaza etmek tasavvurunda idi . Fakat eserin kadrosu dar ve mevzuu sıkıntılı olacaktı . Bilâ-hara bu mevzuu genişletüp daha şen ve insanî bir şekle çevirmeğe karar verdi . Gurbet günlerini analığı takdis etmeğe ve memleketine « en eyi, en hakîmane nasihatları » vermeğe hasretti . Kitabı bitirdiği gün « Bütün namuslu kadınların, bütün valde ve zevcelerin benimle birlik olacaklarını ümit ediyorum » demişti .

« Hakikat Drayfüs, meselesini başka bir mevzu altında tarîf eden bir romandır . Bu kitap şu güzel sözlerle biter : « Mark çok yaşamış , « başında senelerden ve şereflerden örülmüş bir « taç ile kendi eserini seyretmek suretile his « metnin mükâfatını almıştı ... Adalet ancak « hakikattan, saadet ancak adaletten doğabilir . »

« Çalışma » sevgi ve iz'an sayesinde husule gelmiş mükemmel ve mesut bir içtimai hey'etin menkibesidir .

« Adalet » henüz plan halinde iken Zola ansızın vefat etti . Bu kitap, bütün kavmların kardaş gibi birleşmesi, ırk meselesinin bihak-kin tettebbüü ve umumi ahengin teminile insanların nihayet sulh ve selâmete erişmesini tebcil eden bir eser olacaktı .

ZOLANIN VEFATI

1902

Zola her sene son baharın büyük bir kısmını Medan denilen sayfiyesinde geçirirdi . Fakat o sene eylül ayının ortalarında öyle şiddetli so-uklar başlamıştı ki , karı koca bir an evvel şehre inmeğe karar vermişlerdi . Ve 28 eylül tarihinde, neş'e ve sıhhatları yerinde olduğu halde, Pariste Brüksel sokağındaki evlerinde akşam yemeklerini yiyorlardı . Hava gayet souktu . Bir hizmetçi yatak odasının rutube-

tini izale etmek için şömineyi yakmıştı. Fakat ateş iyi yanmadı . Bazı tuğlaların yerinden oynamasile boru tıkanmıştı . Hizmetçi şömine- nin perdesini indirdi ve bir daha bu işle meş- gul olmadı . Ocak kendi kendine alevsiz yandı ve gece basıncaya kadar odanın üç pençeresi açık durdu .

Gece yarısına doğru , madam Zola müthiş başağrılarile uyandı , biraz sonra Zola dahi aynı ağrılarla gözlerini açtı , ve « belki hava bizi iyi eder » diyerek pencereye doğru git- meğe çalıştı . Madam Zola onun yataktan çıkup karanlıkta kaybolduğunu gördü ve o esnada kendinden geçti .

Ertesi sabah yatak odasının geç vakte ka- dar açılmamasından merak eden hizmetçiler kapıyı zorlayarak açtıkları zaman madam Zolayı yatakta ve Üstadı gecelik gömleğiyle yere se- rilmiş buldular . Madam bir parça nefes alıyo- rdu . Fakat Zola ölmüştü .

Zolanın cenazesi pazar gününe müsadif 5

teşrinievvel 1902 tarihinde kaldırıldı . Mu- harrir'ler , şairler , artistler , münevverler ve amelelerden mürekkep b ş bin kişilik bir ce- maat cenazeyi Monmartre kabristanına kadar götürdü . Büyük edipler tesirli nutuklar söy- lediler . Maarif vekili hükümet namına hür- metlerini beyan etti .

Beş sene sonra temyiz mahkemesi Drayfü- sün masumiyetini ilân edince Parlamento Zola- nın kemiklerini Pantheon'a naklettirmeye karar verdi . Ve bu şanlı ihtifal , ReisiCumhur Armand Fallières dahil olmak üzere bilûmum hükümet ricali , askerî ve mülkî makamların âmirleri, yüksek edip ve sanatkârlar huzurunda 4 haziran 1908 tarihinde yapıldı .

Paris şehri en büyük sokaklarından birine Emil Zola caddesi ismini verdi .

Ve nihayet 15 haziran 1924 tarihinde Zolanın heybetli bir heykeli Pariste büyük merasimle rekzedildi .

Osman Galip

SINA'İ VE İÇTİMA'İ TETEBBÜ'LER

AMERİKA ŞEVKETİNİN SIRRI : ÇALIŞMAK ZEVKİ

Amerika denildiği vakit hatıra Şimalî Ame- rika Müttehid Cümhuriyyet Hükümetleri gelir. Bizim de maksudumuz bunlardır. Cenubî Ame- rika Hükümetleri mevzu'umuz haricindedir . Bu gün Amerika küre'i arzın en kuvvetli ve en zengin, en müreffeh, en şevketli memleke- tidir . Bir memleketin büyüklüğünü vücade getiren âmilleri tettebbü' etmek en fa'idedi ve en hayırlı bir işdir ve böyle bir tettebbü'ü okuyucularımızın dikkatle ve zevkle ta' kib edeceklerine kani'im . Bu tedkikler bir milletin hakikî şevketi ne nüfusunun kesa- fetine , ne arazisinin vüs'atine, ne yer altı servetinin ya'ni ma'denlerinin çokluğuna ve hattâ ne de devletinin kudreti askeriyyesine bağlı değil, bilhassa vatandaşlarının içtima'î kıymetlerine bağlıdır. Bu görüş bir rubu' asır- danberi neşriyatımızın programını teşkil eden müdir fikirlerindendir . Kuvvetli ve kıymetli

cemiyyetleri ancak kuvvetli ve kıymetli ferd- ler teşkil eder. Amerika Müttehid Cümhuriy- yetleri vatandaşlarının nasıl yetişdiklerini araş- tırmak, mu'azzam ve mühim bir mes'eledir ve bizim için en büyük bir ibret ve intibah sahası açmaktır. Bundan altı sene evvel Ma'arif Ve- kâleti hesabına basılan ve üç büyük cild üze- rine müretteb **Teknik ve umumi Ame- rika terbiye usulleri** adlı ve muhibbimiz Dr. Omer Buyse nin şah eseri olan kitabı ter- ceme etdiğim vakit bu büyük vatanî hizmeti ifa etmek fırsatı elime geçmişdi . Bu gün bu büyük kitabın hulâsatülhulâsasını okuyucula- rımıza kendi mülâhazalarımızla beraber bir çok makalede arz etmek emelindeyim . Bu gün ancak mevzu' hakkında bir fikir vermekle iktifa edeceğim : Anglo-Saxon un en halis enmuzecini teşkil eden şimalî Amerikalılar , büyük anaları olan İngiltere dahi dahil